

בעזהשי"ת

ספר

עשן הכבשן

הבנת השואה לאור התורה
סיבותיה ולימודיה

מלוקט ומסודר מחיבורי ושיעורי
הגאון החסיד האמיתי
רבי אביגדור הכהן מילער זצ"ל

בתוספת הערות והשוואות מדברי גדולי ישראל
של אותה התקופה, ושאר גדולי הדורות

ערוך בידי

דוד הירש מאיער

תשע"ב

כל הזכויות שמורות להעורך
ואין להעתיק או לצלם כלום מהחיבור בלי רשות

Copyright © 2011 by the author:

Rabbi Duvid Hersh Mayer

All Rights Reserved

No part of this Publication may be reproduced, Copied or Stored
Electronically without written Consent of the Publisher.

להשיג את הספר ולהערות: דוד הירש מאיער

1411 59th Street. • Brooklyn, NY 11219

718-772-1711 • dmayer1411@gmail.com

Third Edition Nov. 2011

היודע היכן הרב ז"ל דן בענינים הללו בספריו או בטעיפס חוץ ממה
שמובא בספר זה, מתבקש להודיעני את שם הספר ואיה מקומו, או
את מספר הטעיפ והענין, ויהיה חלקו ממזכר הרבים

Typography and Design by:

Hadaf Printing Inc. • 5023 14 Avenue #A1 • Brooklyn, NY 11219

Tel: 718.633.5067 • Fax: 718.879.5869

התוכן

מפה א'	אירופא לפני מלחמת העולם הראשונה.....כג
מפה ב'	השמדת יהדות אירופא.....כו
מפה ג'	מרכז ומזרח אירופא לפני מלחמת העולם הראשונה...כו
מפה ד'	יהדות מרכז ומזרח אירופא.....כג
הקדמה.....	יא
מאמר א	לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו.....יז
מאמר ב	בדד עין יעקב.....כג
מאמר ג	הן עם לבדד ישכון - תקופת הגעטא.....כו
מאמר ד	החורבן - עונש על עזיבת התורה.....לג
	שלוות יהודי ארצות הברית.....לח
מאמר ה	ההשכלה.....לט
מאמר ו	מלחמת קרים.....מב
מאמר ז	רוח זלעפות.....מו
מאמר ח	העיתונים.....גב
מאמר ט	על פתחה של גיהנום.....נט
מאמר י	אלהים חדשים.....סג
מאמר י"א	המהפכה.....סז
	בורשטין.....סז
	סלוצק.....ע
	רובינשוב.....עא
מאמר י"ב	סופם של המהגרים מעידה על תחילתם.....עז
מאמר י"ג	העדויות בכס היום!.....פ
	משפט דרייפוס.....פ
	"פרוטוקולים של זקני ציון".....פב
	עלילת בייליס.....פב
מאמר י"ד	אמרתי אך תקחו מוסר.....פה

התוכן

מאמר ט"ו	מלחמת העולם הראשונה.....	צא
מאמר ט"ז	הגזירות בגרמניא והמוסר השכל שבהם	צו
מאמר י"ז	מדה כנגד מדה.....	ק
מאמר י"ח	הצלת הנשמות	קח
מאמר י"ט	הקב"ה מחולל פלאות לקיום עם ישראל.....	קיב
מאמר כ	יום בוער כתנור	קכה
מאמר כ"א	והכרתי ממך צדיק ורשע	קלא
מאמר כ"ב	עיני העדה.....	קלו
	שפחה כי תירש גבירתה.....	קלו
	מנהיגים החפשיים ושונאי הדת הוליכו את העולם	
	שולל בעת השואה	קלח
	חכמי התורה עבדו ללא הרף להצלה, ומנהיגים	
	שונאי הדת גדרו בעדם	קמו
	הצרה באה מפני שנתנו אימון לשונאי הדת ולא	
	לגדולי התורה	קמח
מאמר כ"ג	אלמלא נפלתי לא קמתי	קנב
מאמר כ"ד	חביבת הצרות	קס
מאמר כ"ה	עם קשה עורף הוא	קסד
מאמר כ"ו	והניעותי את בית ישראל.....	קסט
מאמר כ"ז	פרק מתקופת התנ"ך	קעג
מאמר כ"ח	ההיסטוריא חזרה על עצמה	קעט
מאמר כ"ט	הבחירה וההשגחה.....	קפו
מאמר ל	קורא הדורות מראש	קפט
מאמר ל"א	דם עבדיו יקום.....	קצד
	ליקוטים מספרי החפץ חיים זצ"ל על מצב הדור	
	לפני המלחמה	קצח
	מקורות.....	ריז

מפות

יהדות אירופא

במאה וחמישים
שנותיה האחרונות

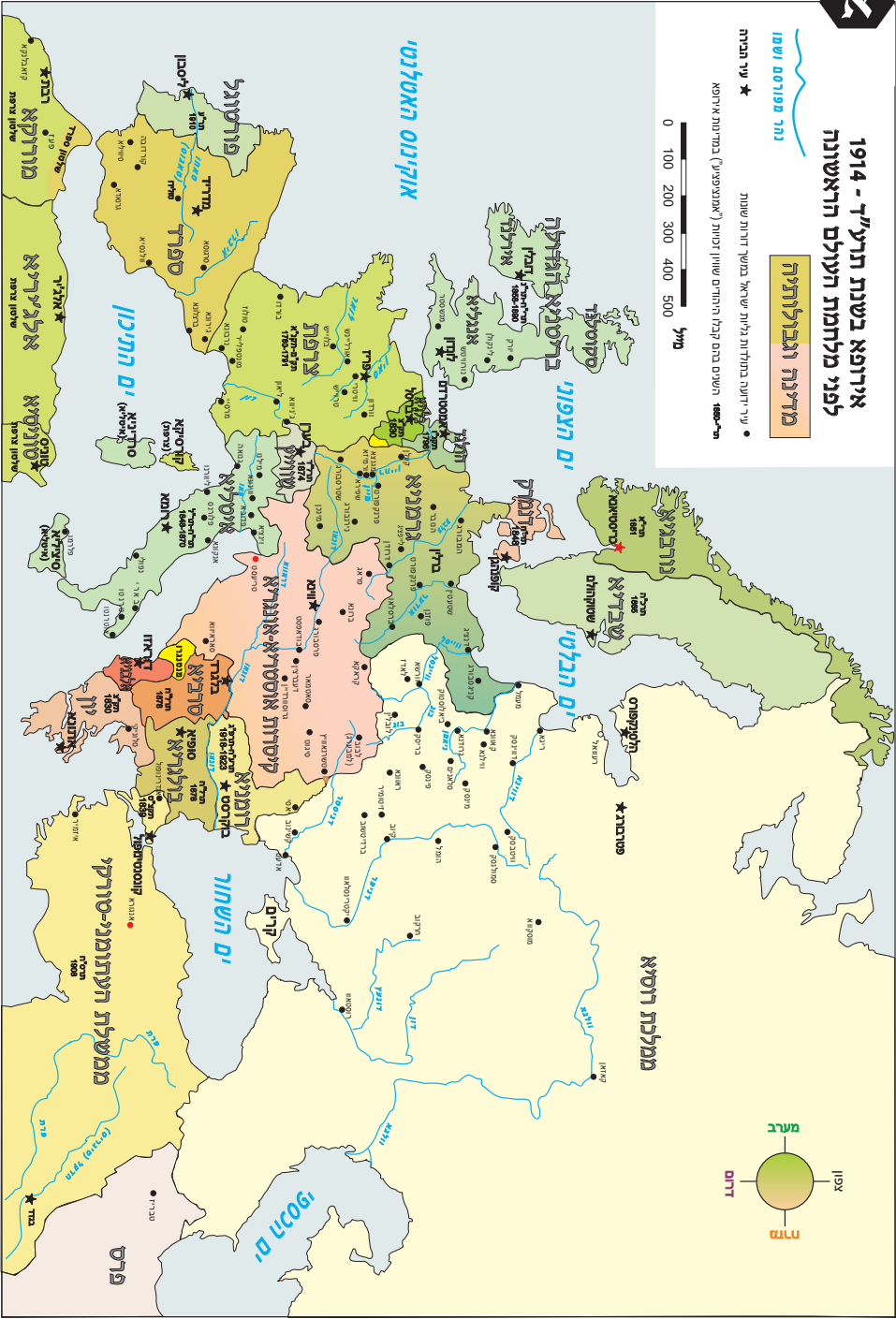
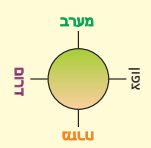
אירופא בשנת תרע"ד - 1914 לפני מלחמת העולם הראשונה

מדינה ומבולחנות

גור מפורסם ושמו

- עיר דתה במחלת גליה שראל במשך דורות שנות
- עיר הברה

המ-1890 השנים בתם קבלו החרים שוויו דעות (אמריקני) במחלת אירופא

השטות ידות אירופה בשנות תרצ"ט תש"ד 1939-1945

שטח תפלט

קטנות תחת שליט המצב אשר בתו א השטח הידועים
בערכה הידועה גם א השטח לוחמה דומה.
בולגריה, דום אירופא (כולל ספרד) וספרד) וספרד

ארצות נייטרליות

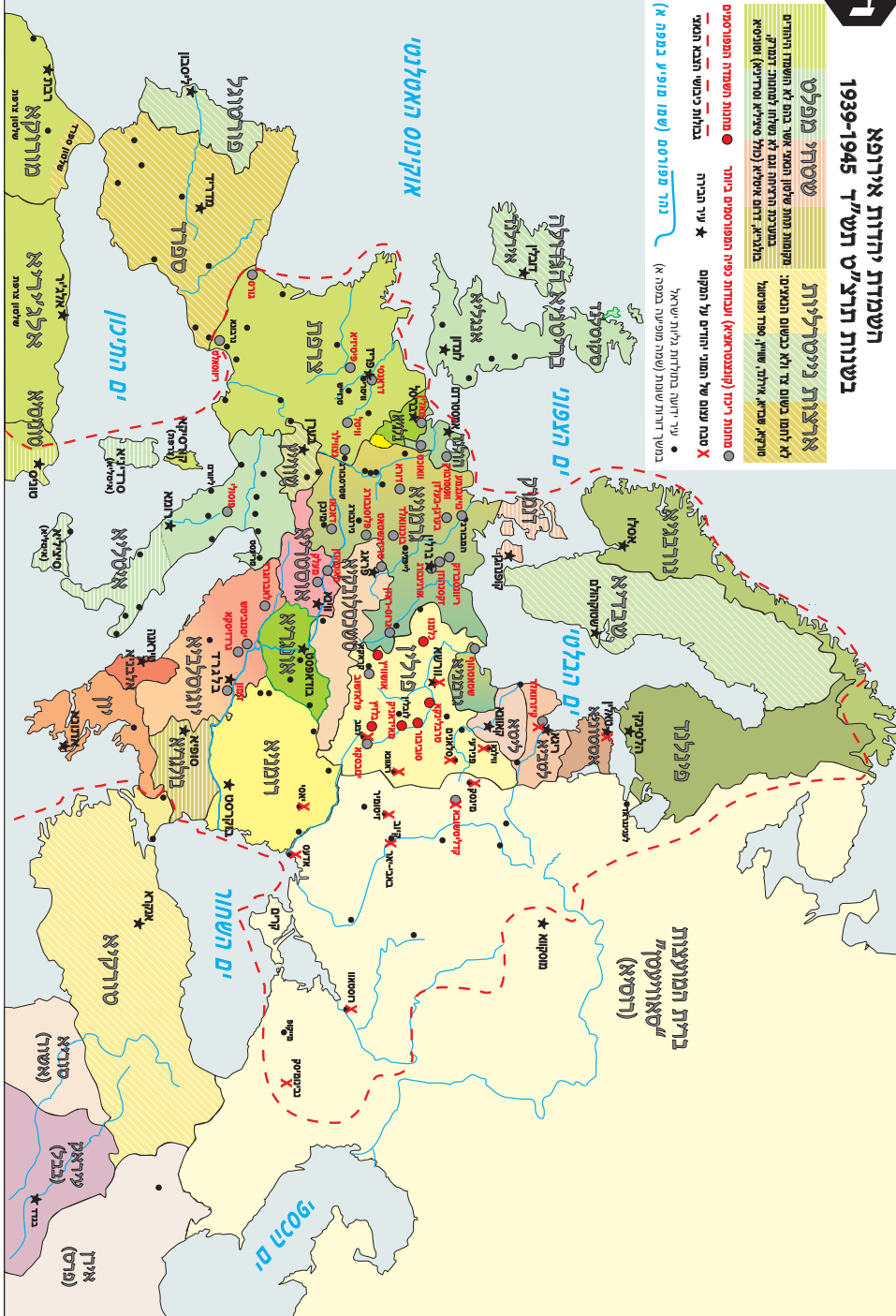
לא לוחם בשום צד ולא בשום המצב:
שווייץ, איטליה, שווייץ, שווייץ, שווייץ

מחנות השטח המפורסמים

● מחנות השטח המפורסמים: בודאפ
● גולות כבוש תאב המצב

נחר מפורסם (שמו מופיע במפה א)

● עיר ידועה במלחמת רלית שיקל
● מכה בשום של המצב ידועים על המצב
● בולגריה כבוש תאב המצב

מרכז ומזרח אירופא בשנת תרע"ד - 1914

לפני מלחמת העולם הראשונה

מחוזי גוברניא, פלר, וגבולותיו

גבולות המחוזות אינם מדויקים ביותר

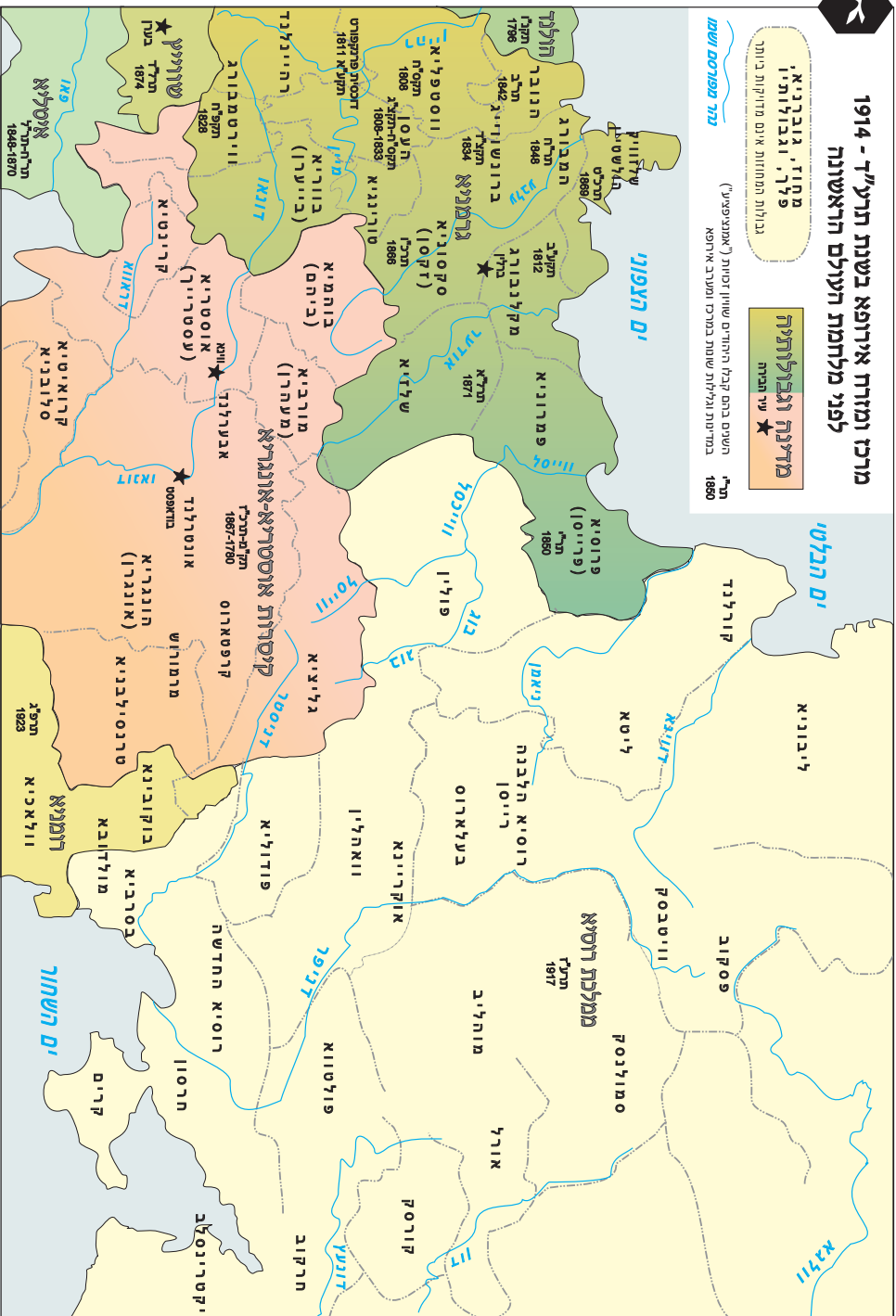
מדינות וגבולותיהן

★ עיר הבירה

חשים בהם קבץ היהודים שווין זמנות ("אמצעית")

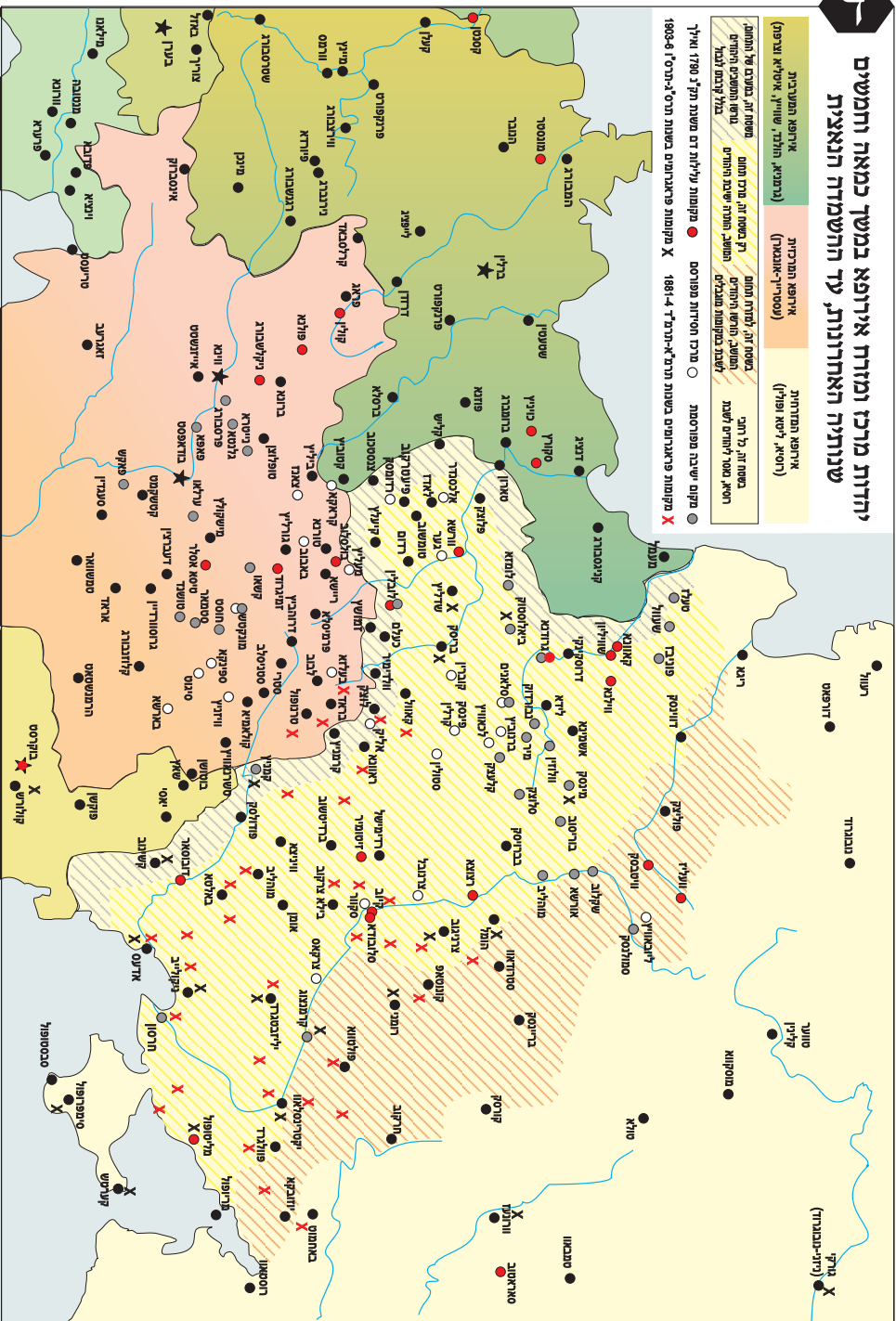
במדינות וגבולותיהן בשנת תרע"ד במרכז ומערב אירופא

נחל מפרקים ושמן

אירופה המודרנית (היסט.) ליאט פוילן)	אירופה המרכזית (סנטו-ליאטובאן)	איראן ואזור אסמאטא (גרמניה, איטליה, אסטריא, טורקיה, רוסיה)
--	-----------------------------------	---

● מקומ שיבה מפורסמת ○ מרכז חסידות מפורסם ● מקומות עלי לילה דם משגות תתק"ו 1780 ואילך
X מקומות פראגמטיזם בשנות תרמ"א-תרמ"ד 1814-1881 X מקומות פראגמטיזם בשנות תרס"ג-תרס"ו 1903-1906

הקדמה

בעזרת ה' יתברך זכיתי בשנת תשס"ט להוציא לאור קונטרס "עשן הכבשן", דבריו של הגאון החסיד האמיתי רבי אביגדור מילער זצ"ל מה שכתב בענין החורבן האחרון השואה האיומה והם פרקים מתוך ספר זה שאני נותן לפניכם היום. וזכה הקונטרס למצוא חן בעיני רבנן, רישי מתיבתא, דייני דבבא ותלמידיהון, כאשר העידו לי רבים אשר אורו עיניהם ושפיר חזו להו דברים כדרבנות כמסמרות נטועות בענין ההשמדה של שנות תרצ"ט-תש"ה, שההשמדה הנוראה באה כעונש ביהדות אירופא על הירידה הרוחנית והטמיעה בין הגוים. רבים אשר ידעו מהלך רוחו של הרב ז"ל בענינים אלו שמחו למצאם מסודרים ראויים לעלות על שלחן מלכים. ורבים אשר רק שמועה רחוקה שמעו את דבריו בענין, אך לא מלאו אזנם לשמוע ונראו להם כזרים, אך נפקחו עיניהם ולבם בראותם מאמרים מסודרים בדברים אמיתיים בידים מוכיחות ומכריחות, להשיב לעם הזה, על מה עשה ה' ככה ומה חרי האף הגדול הזה, וטוב לשמוע גערת חכם, ולשון חכמים תטיב דעת. ובלבם הרגישו כי הכתב כתב דת אמת והרשום יושר דברי אמת והנה אמת נכון הדבר, והדיבור דבר אמונה שכל מעשה ה' באמונה ואמונים נוצר ה' ואמונתו בקהל קדושים.

והיות שבהקדמת הקונטרס כתבתי שיעוד יש בזה דיבורים של הרב ז"ל כהנה וכהנה ועוד חזון למועד, שמעתי קלא דלא פסיק ממורים וידידים יושבי שורות בית המדרש, והקול מכריז ואומר: מה לך נרדם? קום ולקט את השמועות הבהירות ותצא בזה חובתך כלפי שמיא, ולא יאמרו הקב"ה ותרן הוא. את דבריהם שמעתי, ולבי נוקפי איך אכנס לתוך הגן ואירא כי עירום אנכי, אך רבו עלי חבירי ובטלתי דעתי מפני דעתם. והנחוץ השיאני ובאתי להעתיק מה שכתב אותו כהן שדעתו יפה בספריו, ומה שאמר בשיעוריו. ירדתי לערוגת הבושם ומצאתי מחמדים מור קציעות וקנמון, לקטתי צרי ודבש, ענינים שלמים כפי שיצאו מפיו ומפרי עטו, והיה לבבנו שלם עם ה' אלקינו.

ומודעת זאת לכל הבקאים בדברי הרב שהוא מפרש ענינים חובקים זרועות עולם, אך חוש מיוחד לו שדבש וחלב תחת לשונו וריח עטו כריח הלבנון, והדברים נאמרו ונכתבו על ידו בבהירות ובפשטות. כשמבאר פסוק מפסוקי התנ"ך נמצאים הדברים מאירים ושמחים כנתינתן מסיני, וכשחוזר על הפסוק ברגש קודש, נשמעים דבריו מתוך הפסוק עצמו, ואת עם ה' יורה בדעת תורה ודעת נוטה ולימד דעת את העם להבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך ובין ישראל לעמים, שאם אין דעת הבדלה מנין. ואמנם כן, דבריו כבר הושמעו מאת הבורח בעמו ישראל באהבה כשנגלה הקב"ה בערפלי טוהר על הר סיני מתוך האש הגדולה בקולות וברקים וקול שופר חזק מאד ועל רכבו רבותים אלפי שנאן. וכשמבאר מאמר חז"ל, הדברים מתבהרים ומזהירים ומוצאים כל דבריו כתובים באותו מאמר בפשטות ובבהירות והנה בעל השמועה עומד נגדינו וסהודי קא מסהיד שעל כוונה זו אמר מה שאמר, וממנו ילמדו דעת, וגדולה דעה שניתנה בין שני שמות משמות הקודש, ושפתי כהן ישמרו דעת.

ההשמדה האיומה בימי הזעם של תרצ"ט-תש"ה לא היתה דוגמתה בעולם. בעיניים קשים ואכזריים הרגו הגרמנים הארורים מנער ועד זקן עולל וגם יונק רבוא רבבות מיישראל, ועמי אירופא כולם שמחו על איד לעזור לרצח היהודים, שמעו רעתי וישו, שרקו ויחרקו שן אמרו זה היום שקוינוהו מצאנו ראינו. תבוא כל רעתם לפני ה' וישיב נקם לצריו ועולל למו כאשר עוללו לי. אשרי שיאחזו ונפץ את עולליהם אל הסלע, תעבור עליהם כוס התרעלה, שמריה ימצו ישתו כל רשעי ארץ. תקופה זו היא בוודאי פרק נורא בתולדות עם ישראל, ועלינו לשמוע לדברי גדולי ישראל איך שלמדו ופירשו פרק זה.

וז"ל הגאון רבי יצחק הוטנער ז"ל (פחד יצחק אגרות וכתבים עמוד קס"ב, ג):
 "מכיון שיששראל ואורייתא חד הוא, ממילא כשם שבתורה עצמה נמצא אופן של גילוי פנים שלא כהלכה כמו כן גם בדברי ימי ישראל שפיר יתכן גילוי פנים שלא כהלכה. ואדרבה, הלא כל לומד גמרא יודע את ההבדל בין מסכת שיש עליו רש"י לבין מסכתות שאין עליהם פירוש

רש"י. מבלי רש"י הננו מגששים כעיור המטייל בשוק מבלי מורה דרך אשר כשלוננו בטוח. ואם כן, מה נאמר בדברי ימי ישראל אשר כל תקופה בם היא סוגיא שלימה סבוכה ומסובכת וכל זה בלי פירושו של רש"י. מה גדולה הסכנה ומה רבו המכשולים והנפילות... אלא שהחוק הזה של ישראל ואורייתא חד הוא הוא מטבע של שני צדדים: הצד האחד הוא כנ"ל שהוא יוצר את האחריות החמורה בדברי ימי ישראל, ולעומתו הצד השני פועל הוא שכל אלה שהם בני היכלא בגופי תורה ותושבים קבועים באהלי תורה הרי תורתם יוצרת בלבבם מין תחושה מיוחדת להבנת דברי ימיה של האומה, ונפשה רוחה ונשמתה של תולדות האומה חיה היא בלבבם ומאירה פנימיותם".

העובר על פרקים אלה יסכים כי לא חדשנא ולא סברנא, רק סדרנא אנא, והרשות נתונה להדיוט לסדר דברי חכמים. וכשהראיתי המאמרים אחר כתיבתם למורים וידידים אשר את פיהם שמרתי, ענו ואמרו שראויים ומחויבים הדברים לבוא בדפוס. הקורא מתבקש לעבור על המאמרים כסדרן, יקרא לפי יכלתו ויבין כפי הבנתו ותתיישב דעתו כשיכנסו הדברים בלבו. דרכי ה' אמנם נפלאים הם, אבל מה שנגלה לנו, נשננם לבנינו ונוריש להם אמת ואמונה כל זאת, ואין לנו עסק בנסתרות.

לקטתי מספרי הרב ז"ל כדלהלן: (א) ספר "רננו צדיקים", (ב) ספר "עזרה כבודי", שני ספרים אלו כתבם הרב בענגליש והעתקתי דבריו ללשון הקודש, (ג) ספר "אז נדברו" שכתבו הרב בענגליש ותורגם ללשון קודש בספר "לאן" ויצא לאור בעידודו והסכמתו המלאה של הרב. (ד) ספר "לב אביגדור" מכתב ידו, נדפס לאחר פטירתו. (ה) ספר "שערי אורה" שני חלקים, וועדי מוסר שאמרם הרב לבני ישיבה מובחרים, נכתב ויצא לאור על ידי תלמידו הנאמן שנתגדל על ברכיו הרב יעקב יהושע האמבורגער שליט"א, ובעין יפה הסכים שאעתיק מספריו, (ו) ספר "תורת אביגדור", מאמרים שאמר בישיבות, יצא לאור על ידי תלמידיו, (ז) משיחותיו ששמעתי מטעפס והעתקתים. מתוך המון שעוריו שנקלטו העתקתי שנים עשר שיעורים שלמים בענין השואה,

בנוסף לכמה קטעים מפוזרים בתוככי השיעורים. רשימה מפורטת של המקורות נמצאת בסוף הספר. לקטתי ממקומות הללו בליקוטי בתר ליקוטי, ואחר שהיו לפני השיעורים וההעתקות מספריו, סדרתי כל ענין במקום הראוי לו עד שיצא חיבור זה.

ידוע לתלמידי הרב ז"ל שנתן אמנה לדברי הספר "זכרון יעקב" ג' חלקים שכתבו רבי יעקב ליפשיץ ז"ל איש אמונו ומזכירו הפרטי של ריש גלותא מרן רבי יצחק אלחנן ספקטור אב"ד קאוונא. וכשיבר הרב בשיעוריו מתקופת ההשכלה היה מרבה לצטט מהזכרון יעקב, לפעמים הזכיר את המקור ועפ"י רוב לא הזכיר. ואני כשבאתי לסדר אלו המאמרים, הרי לגבי אותם הדברים שהרב אמר בשיעוריו שמקורם מזכרון יעקב עיינתי שם להבין הענין על בוריו ולפעמים העתקתי מלשון הזכרון יעקב בקצת הרחבה כדי שהענינים יובנו להקורא היטב. כל אלה כולם נקבצו ובאו כתפוחי זהב במשכיות כסף דבר דבר על מקומו. והרבה טרחתי להעמיד הדברים על אמיתתן ושלא לשנות מכוונת הרב. בסוף הקונטרס צרפתי ליקוט מדברי מרן החפץ חיים זצ"ל על מצב הדת באירופא קודם המלחמה, ודבריו עולים בקנה אחד עם דברי הרב ז"ל.

וכיון שכבר ירדתי לברר הילכתא קשה זו, אותה הלכה שנפסקה בחומרא ובזהירות יתירה לאורך הדורות הגם שלא מובאה בשום פוסק, הלכה הוא בידוע שעשו שונא ליעקב, הבאתי גם כן מתחת לקו מדברי שאר גדולי ישראל. מהם שכחכמיא עדיפי מנביאיא כתבו דבריהם קודם החורבן, כי הבינו שעל ירידה נוראה ומזידה כזה מוכרח לבוא עונש מן השמים, ומהם מה שכתבו לאחר החורבן, ודבריהם עולים בקנה אחד עם דברי הרב זצ"ל, אלא שכל אחד מבאר את הדברים לפי דרכו וסגנונו שלו, והעתקתי לשונם. הבאתי גם כן מדברי גדולי הדורות בגלות ספרד ובגזירת ת"ח ות"ט מה שכתבו אז ותלו את כל הצרות באשמת חטאי העם. ומה נאמר אנן בירידה נוראה כזו אשר במאה ושמונים שנה לפני המלחמה העולמית, שלא היתה כמוה מעולם. ובאתי, פעם בארוכה ופעם בקצרה, להצדיק את הצדיק דמעיקרא צדיקו של עולם. כללו של דבר: אף אנו נלך בעקבות גדולי הדורות שדרכו בדרכו של ירמיהו

בן חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות שרוח ה' דיבר בו במגלת איכה
לאמר: צדיק הוא השם כי פיהו מריתי.

*

תהיה האמת מרורה כלענה למי שאומרה, ותהיה קשה כגידים למי
ששומעה, אבל מוכרחת היא שתאמר, כמאמר החכם "אתה אהובינו,
אבל האמת אהוב יותר". ולא רק שחביבה היא, אלא גם מחייבת את
שומעיה, ולכן ישמחו עליה הולכי תמים וימצאו בה חוט של חסד ישרי
הדעת, כי ישרים דרכי ה' וגו'. וכשבשומע עסקין, הכונה למי שנותן
לב לשמוע. כי מי שאין נותן לבו לשמועה גדולה זה כבר פטר עצמו
מן הלימוד הגדול הזה המחויב עליו מצד אמונתו וראשיתו בטענת הבל
של חרש או עיוור.

*

אשא פני מול אבי מורי הגאון ר' מנשה מאיער שליט"א ר"מ
בישיבת נייטרא, אשר דברי הרב מורגלים בפיו ומנעורי גדלני לחבבם
ולהעמיק בהם. תודה מרובה למו"ח הרה"ג ר' סיני מלוביצקי שליט"א
שעבר על החיבור בהג"ה מדיוקת במסירות יתירה, ספר ומנה, תיקן
ושיפר והוסיף לצייר את המפות עד שיצא הספר כלול בהדרו, זכות
המחבר תגן עליו.

מוודה אני להגאון רבי שמחה בונם קאהן שליט"א רב דקהל עטרת
ישעיה בלעיקוואוד נכד הרב ז"ל עבוד עזרתו, והנני אסיר תודה לידידי
איש האשכולות הגאון ר' חיים אהרן אונגער שליט"א דומ"ץ קהל יטב
לב וויליאמסבורג סאוט אכט בערי ומו"ץ מכון הלכה ורפואה, על עזרתו
המרובה בעצה ובהדרכה.

תם עונך בת ציון לא יוסיף להגלותך פקד עונך בת אירופא גילה
על חטאותיך.

אלול תשע"א, פה ברוקלין נוא יארק

דוד הירש מאיער

מאמר א

לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו

עולם זה מלא תעמולות שקר הוא, המפיצים אפילה בעולם ולוחמים נגד האמת. אפילות אלו חיזוק גדול הם ליצר הרע שכל ענינו שאנשים לא יגלו את האמת. אחד מתעמולות שקר אלו הוא מה שחושבים שיהודי מזרח אירופא שהשמידום הנאצים היו כולם יראי השם, לומדי תורה, מדקדקים במצוות, וחיו חיי יהדות של צניעות ורוממות הנשמה, באופן של "ועמך כולם צדיקים". ולכן הם שואלים: על מה עשה ה' ככה? מה חרי האף הגדול הזה, רציחת מיליונים מעם ישראל במיתות משונות ואכזריות, קברי אחים, השלכת המונים לתוככי נהר הדונא, תאי הגז, מצעדי המוות (טויט מארשן), מה זה ועל מה זה לעם עולם הקדוש בקדושת התורה? ובאים למסקנא המרה שאין שכר לעבודת ה' ולריק עמלו הצדיקים.

דיבורים כאלו כבר הזכירם הנביא האחרון שבחזון (מלאכי ג): "אמרתם שוא עבוד אלקים, ומה בצע כי שמרנו משמרתו?" לחנם הוא עבודת השי"ת, ואיזה ריוח יהיה לנו אם נשמור את משמרת תורתו? ומתוך קושיות כאלו באים לדיבורים שהזכירם הנביא בפסוק שלאחריו: "ועתה אנחנו מאשרים זדים גם נבנו עושי רשעה". שאם דור זכאי של ישרים וצדיקים נהרגו, אם כן לחנם ננסה ליישר דרכינו. שהרי ממילא לא נוכל להיות במצב כה טוב כמו היהודים שלפני חורבן אירופא, וראו מה עלתה להם.

הסופרים כותבים מלאי רגש: "חפשנו את הקב"ה בגעטא הנאצי ולא מצאנוהו". דיבורים כאלו שישמעו מפי אפיקורסים דבר מובן הוא, אבל גם מחרדים ותלמידי חכמים נשמעים שיהודי מזרח אירופא היו